

Asia: HE 124/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta

Fingo ry:n lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan hallintovaliokunnalle **hallituksen esitysluonnoksesta laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta.**

- Fingo **kannattaa hallituksen esitystä** laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta siten, että vapaaehtoiset päästökompensaatiopalvelut rajattaisiin rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle. Fingo katsoo kuitenkin, ettei lainmuutos saisi vaarantaa yleishyödyllisten yhdistysten varainhankintaa, ja ehdottaa, että järjestöjen **yleishyödyllistä hiilikompensaatiota on mahdollista tulevaisuudessakin toteuttaa rahankeräyslupan varaisesti, tai että yleishyödyllisten yhdistysten kompensaatioon perustuva varainhankinta turvataan muilla keinoilla.**
- Fingo pitää tärkeänä, että **ennen rahankeräyslain muutoksen voimaantuloa, Suomen tulee perusteellisesti selvittää vapaaehtoisen päästökompensaatioalan sääntelystä, lainsäädännöstä sekä valvonnan keinoista.** Keskeiset jatkoselvitystarpeet liittyvät vapaaehtoisen päästökompensaatiopalveluiden laadun ja avoimuuden takaaviin reunaehtojen määrittelyyn ja asettamiseen, kaksoislaskennan ongelmien ratkaisemiseen, ja päästökompensaatiotoiminnan sosiaalisiin, ekologisiin ja ihmisoikeusvaikutuksiin etenkin kehittyvissä maissa, jotta saavutetaan **yhteinen ymmärrys ja yhteiset pelisäännöt luotettavalle ja kestäväälle vapaaehtoiselle päästökompensaatiotoiminnalle.** Rahankeräyslain muutoksen yhteydessä eduskunnan tulee edellyttää valtioneuvostolta toimia, jotta alalle saadaan uutta sääntelyä, joka varmistaa kompensaatioiden ilmastohyödyn, sekä niiden sosiaalisen ja ekologisen kestävyys Agenda 2030-tavoitteiden mukaisesti.
- Fingo katsoo, että ilmastokriisiä on **ensisijaisesti hillittävä kasvihuonekaasupäästöjä leikkaamalla nopeasti ja pysyvästi,** ja vapaaehtoisten päästökompensaatiopalveluiden hyödyntämisen tulisi olla toissijainen menettely ilmastokriisin hillitsemiseen. Vapaaehtoisen päästökompensaation ei saisi vaikuttaa negatiivisesti Suomen tai EU:n päästövähennystavoitteisiin, tai ilmastopolitiikan kunnianhimon tasoon.

Esityksen mukaan niin kutsutut vapaaehtoiset päästökompensaatiopalvelut rajattaisiin rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle. Soveltamisalarajauksessa vapaaehtoinen päästökompensaatiotoiminta määriteltäisiin palveluksi, jolla kasvihuonekaasupäästöjä kompensoidaan todennetulla ja lasketulla kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksellä, välttämällä tai poistamisella ilmakehästä.

Fingo katsoo, että **ilmastokriisiä on ensisijaisesti torjuttava ja hillittävä kasvihuonekaasupäästöjä leikkaamalla nopeasti ja pysyvästi,** ja ilmastonmuutosta aiheuttavan

toiminnan lopettamisen ja alasajon keinoin. Päästökompensaatio tulisi nähdä toissijaisena keinona ilmastokriisin ratkaisemisessa nykytilanteessa, jossa tarve nopeille ilmastotoimille ja myös hiilidioksidin sitomiselle ilmakehästä on huutava. Vapaaehtoisen päästökompensaation ei tulisi kannustaa eikä johtaa päästövähennystavoitteiden tason tai ilmastopolitiikan kunnianhimon laskuun.

Rahankeräyslain muutos tulee toteuttaa siten, ettei se vaaranna yleishyödyllisten yhdistysten varainhankintaa ja kompensatiotoimintaa

Yleishyödyllisten yhdistysten päästökompensatiotoiminta perustuu voittoa tavoittelemattomaan toimintaan ja siitä saadut varat ohjataan yleishyödylliseen kehitys- ja ilmastotavoitteita tukevaan työhön. Kompensaatio on yleishyödyllisille yhdistyksille yksi varainhankinnan muoto muiden lahjoitusten, kampanjoiden ja aineettomien lahjojen rinnalla. Kehitysyhteistyössä kompensatioon perustuvilla lahjoituksilla on tuettu kehittyvien maiden paikallisyhteisöjen toimia ilmastomuutoksen hillinnän edistämiseksi ja samalla on tuettu yhteisöjen sopeutumista, toimeentuloa ja ympäristökasvatusta. Paikallisyhteisöjen kestävä kehityksen tukeminen ja ilmastomuutoksen sopeutuminen on usein toiminnan pääasiallinen tavoite, ja hiilensidonta tai päästöjen vähentäminen on toissijainen tavoite.

Käynnissä oleva rahankeräyslain muutos uhkaa vaarantaa järjestöjen ilmastotyön, jos muutos esimerkiksi johtaa siihen, että järjestöjen yleishyödyllinen kompensatiotoiminta tulkittaisiin yritystoiminnaksi ja verotettaisiin sen mukaisesti. Lainmuutos uhkaa myös vaikeuttaa ja hajauttaa järjestöjen kompensatiotoiminnan valvontaa ja hallinnointia. Siksi on tärkeää, että lainmuutoksen vaikutukset järjestöjen työlle selvitetään, ja ennaltaehkäistä mahdolliset ongelmat.

Voittoa tavoittelemattomien yhdistysten toiminta ei ole liiketoimintaa, eikä toiminta ei tähtää kaupallisille markkinoille. Ilmastotyöhön kohdennettu ja hiilikompensaatiolla toteutettu varainhankinta ei ole tästä poikkeus. Tämä toiminta ei tuota jälleenmyytäviä hyödykkeitä. Palveluketju on lyhyt: palvelun tuottajien ja lahjoittajien välillä on suora yhteys, eikä palveluketjussa ole markkinatoimijoita välikäsinä.

Koska kompensatio kiinnostaa kasvavassa määrin mm. yksityisiä lahjoittajia ja pk-yrityksiä, järjestöjen on ollut viime vuosina johdonmukaista kehittää kompensatiota yhtenä varainhankinnan strategiana. Osa yleishyödyllisistä yhdistyksistä on allokoanut merkittävästi resursseja kompensatian kehittämiseen, sillä todentaminen on teknisesti vaikeaa ja järjestöjen intressinä on ollut ilmastotulostensa todentaminen luotettavasti. Toiminnan tuloksellisuus niin ilmastomuutoksen hillinnän kuin muiden kehitystavoitteiden kohdalla todennetaan luotettavasti. Kuitenkaan yksityiset, kansainvälisesti etabloituneet sertifioinnit eivät ole olleet suomalaisille (kehitys)järjestöille vaihtoehto, sillä ne ovat niin kalliita, että kompensatiolahjoituksista saatavat tulot eivät kata sertifioinnin kustannuksia.

Ilmastokompensaatio-termiä toiminnastaan käyttävien järjestöjen tuottamat kompensatiot ovat kolmansilla osapuolilla laskettuja ja todennettuja. Järjestöt tiedottavat rahankeräyksen kohteista sekä toiminnan tuloksellisuudesta avoimesti viranomaisille, lahjoittajille ja muille sidosryhmille ja ovat ohjanneet resursseja vastuullisuuden todentamiseen ja tiedottamiseen.

Fingo pitää tärkeänä, että kompensatiotoiminnan luotettavuuden ja läpinäkyvyyden kehittämistä kaikilla sektoreilla tulevaisuudessakin. **Ehdotamme, että yleishyödyllistä kompensatiota on mahdollista tulevaisuudessakin toteuttaa rahankeräysluvan varaisesti tai että yleishyödyllisten yhdistysten kompensatioon perustuva varainhankinta turvataan muilla keinoilla. Toiminta on turvattava myös mahdollisesti aiheutuneen siirtymävaiheen ajalta.**

Ennen rahankeräyslain muutoksen voimaantuloa kompensatioalan uutta sääntelyä tulee valmistella ja selvittää

Vapaaehtoinen päästökompensaatio on toimialana vielä vakiintumaton ja sen käytänteet kirjavia, ja alan markkinat kasvavat nopeasti. Esitetyn lainmuutoksen voimaan astumisen jälkeen vapaaehtoiselle päästökompensaatiolle Suomessa olisi sääntelyä, siihen ei kohdistu lainsäädäntöä, ja päästökompensaatiolle ei ole yhtenäistä määritelmää. Tämän takia esitettyyn lain muutokseen voi liittyä useita riskejä ja epävarmuuksia. Fingo pitää siksi tärkeänä, **että ennen rahakeräyslain muutosta ja sen voimaantuloa, Suomen tulee selvittää päästökompensaatioalan ja sen liiketoimintapalveluiden yksityiskohtaisesta sääntelystä sekä valvonnan keinoista**. Osana uutta sääntelyä ja uusia käytänteitä tarvitaan mm. selkeämpi määrittely sille, mitkä vapaaehtoisen päästökompensaation palvelut rajattaisiin rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle.

Ympäristöministeriön ja muiden tahojen aiheeseen liittyvät selvitykset ovat tarpeellisia. Fingo katsoo, että syvällisempiä vaikutusten arviointeja ja päätöksiä tarvitaan etenkin **kehittyvissä maissa tapahtuvien vapaaehtoisten päästökompensaatiotoimien ihmisoikeus- ja ekologisista vaikutuksista**. Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) tänä vuonna julkaistun selvityksen mukaan jopa 73 % Suomen markkinoilla liikkuvista päästökompensaatioyksiköistä on tuotettu maan rajojen ulkopuolella. Etenkin kaikkein köyhimmissä ja hauraimmissa maissa poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten riskien kirjo ja vakavuus (ml. korruptio, aseelliset konfliktit, ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt) asettaa päästökompensaatiohankkeiden pysyvyydelle ja luotettavuudelle omat haasteensa. Lisäksi monissa kehittyvissä maissa maan-, luonnonvarojen ja hiilenomistukseen ja hallintaan liittyvä lainsäädäntö on kompleksista ja kiistanalaista. Vapaaehtoisen päästökompensaatiotoiminnan tiedetään johtaneen lukuisiin tapauksiin, joissa maiden kansalaiset ovat menettäneet maa- ja elinkeinoja esim. uusien metsänsuojelualueiden perustamisen myötä, tai hankkeen omistajien paikallisväestölle tarjoamat korvaukset oikeuksien menetyksistä eivät ole saavuttaneet kohderyhmiä. Lisäksi kapasiteetti- ja resurssipula (esim. tietotaidon, laitteiston, kansallinen sääntelyn ja muiden resurssien puute) asettaa etenkin kehittyvissä maissa tapahtuvalle päästökompensaatiotoiminnan mittaamiselle, todentamiselle ja seurannalle erityisiä haasteita. Suomalaisen uuden alan sääntelyn valmistelussa tulee huomioida yllä kuvatut riskit ja päättää niistä sääntelyn keinoista, joilla niitä voidaan ennaltaehkäistä ja joilla niihin voidaan puuttua.

Lisäksi **kaksoislaskennan problematiikkaan liittyvät riskit on selvitettävä ja ratkaistava alan uuden sääntelyn valmistelussa**. Suuri osa maailman vapaaehtoisen päästökompensaation toimista ovat historiallisesti keskittyneet kehittyviin maihin. Pariisin sopimuksen ratifioineet valtiot ovat asettaneet päästövähennystavoitteita, ja lähitulevaisuudessa myös kehittyvien maiden odotetaan tiukentavan ja selkeyttävän päästövähennystavoitteitaan ja ilmastoon liittyvää lainsäädäntöään. Näin kaksoislaskennan ongelma tulee koskemaan myös kehittyvissä maissa tapahtuvaa kompensatiotoimintaa.

On tärkeää, että vapaaehtoiseen päästökompensaatioon laadun ja toiminnan avoimuuden varmistamiseksi selvitetään ja säädetään toiminnan **kriteereistä, ml. siitä, milloin tuotettu päästövähennys voidaan katsoa olevan lisäinen, todellinen, mitattavissa oleva ja pysyvä, sekä miten laadunvalvonta järjestetään ja taataan**.

Lisäksi Fingo katsoo, että vapaaehtoisen päästökompensaatioiden uuden sääntelyn jatkoselvitystyön tulee jatkua: tähän on **varmistettava viranomaisen näihin tehtäviin tarvittavat resurssit, ja että kaikkia sidosryhmiä kuullaan ja osallistetaan**. Fingo on ja sen jäsenjärjestöt ovat mielellään mukana tässä jatkotyössä. Rahankeräyslain muutoksen yhteydessä eduskunnan tulee edellyttää valtioneuvostolta toimia, jotta alalle saadaan uutta sääntelyä, joka varmistaa kompensaatioiden ilmastohyödyn, sekä niiden sosiaalisen ja ekologisen kestävyys Agenda 2030-tavoitteiden mukaisesti.

Lisätietoja: Emilia Runeberg, ilmastopolitiikan asiantuntija (emilia.runeberg@fingo.fi)